

המכתב

המתמטיקאי שטען שהוא קיסר, האנרכיסט ששיגר מעטפות נפץ, המכובד שהאמין שרכבות רודפות אחריו – כולם בחרו להיות לא־שפויים, ואפילו תפרו לעצמם הפרעה נפשית שתתאים להם בדיוק. פרופ' יעקב רופא, אבי "התיאוריה הפסיכוביזארית", קובע שטירוף הוא בסך הכול דרך להתמודד עם בעיות. גם אם מסרבים לפעמים לפרסם מאמרים שלו, הוא משוכנע שבסוף כולם יכירו בצדקתו

יעל (פרוינר) אברהם
צילום: אבישג שאר־ישוב

בשלושה באפריל 1996 יכלו אורחי ארצות הברית לשחרר אהנת רווחה. בשיער פרוע, כגדים מזוהמים וגוף שלא ידע מקלחת ימים רבים, צעד בהכנעה המבוקש מספר אחת של האף־בי־אי, כשורעותוֹיו אחוות היטב בירי הסוכנים שהוצבו ביערות מונטנגו. האיש, טר קצ'ינסקי – מתמטיקאי מחונן ורוצח תימהוני שנחש להציל את העולם מהחברה התעשייתית – היה במשך 17 שנה לאימת אנשי האקרדמיה התעשיית הפעולה" חבילות הנפץ ששלח באותן שנים ל"משתפי הפעולה" של הטכנולוגיה, הרגו שלושה בני אדם ופצעו עשרות. בבקתתו הועירה, המנותקת מחשמל וממים, מצא צבא סוכני הבולשת הפרדלית מבחר עשיר של רכיבי חבלה, תרשימים להכנת מטענים, שתי פצצות חיות מוכנות למשלוח ורשימה של קורבנות פוטנציאליים, בהם למשל 25 פרופסורים למתמטיקה מברקלי. לראיות המפלידות הצטרפו גם יומן המתעד שחור על גבי לבן כמה מהפיגועים, ומאמר בשם "החברה התעשייתית ועתידה" – מניפסט קרחתני בן 35 אלף מילים, שהיה אחראי למפנה הרדימטי בחקירה מורשת העצבים.

בשנת 1995 פנה קצ'ינסקי במכתבים אנונימיים לכמה מקורבנותיו ולגופים שונים, ודרש לפרסם לאלתר בעיתונים מובילים את אותו מאמר ארוך, תוך הבטחה שיחול ממלאכתו הקסלנית אם יעשו כדבריו. במניפסט המרוחקות את האדם מהתנהגותו הטבעית, ולחוויה לחיים פרימיטיביים וחופשיים, כמו שניסה הוא עצמו לקיים ביער. אחרי לא מעט התלבטויות אכן פורסם המאמר ב"נירירוק טיימס" וב"ושינגטון פוסט", מתוך מחשבה שסגנון הכתיבה יחשוף את זהותו של מי שוכה לכינוי "ונובומבר". וכך אכן קרה. ריזידר קצ'ינסקי, הנפש הקרובה היחידה שהייתה אי פעם לטר קצ'ינסקי חסר המיומנויות החברתיות, ויהה את קולו של אחיו מבעד לחמישים שנה. בבית אמו הוא מצא מאמר אחר בן 23 דפים שכתב טר, ובו פסקאות הדות למניפסט. ריזידר יצא לחקירה משל עצמו, לפני שהעביר את ממצאיו לאף־בי־אי. אלף חשודה, אלף חשודה ושעברו לפני שסוכני הבולשת עלו על בגדי הסוואה, חדרו למבנה היער, ושמו קץ לאחת החקירות הארוכות והיקרות בהיסטוריה האמריקנית.

לא היה כל ספק כי הפרופסור שבחר לגור ביער הוא הוא הרוצח הסדרתי. עודכי הדיון שהוצמדו לקצ'ינסקי לקראת משפטו הציעו לפרשם לטעון לא־שפיות כדי להינצל מעונש המוות הצפוי לו, אבל הוא סירב בכל תוקף, על אף שפסיכיאטר שמינה בית המשפט קבע שהוא סובל מסכיזופרניה פרנואידית. בינואר 1998 הודה קצ'ינסקי בכל סעיפי האישום, חסך לעצמו עונש מוות, ונשלח לארבעה מאסרי עולם תחת אכזחה מקסימלית בבית כלא בקולורדו.

תיק ונובומבר נסגר. הבקעה נעקרה ממקומה, כל כתביו וחפציו של קצ'ינסקי הועמדו למכירה פומבית על מנת לפצות את משפחת קורבנותיו, אבל שאלה אותן נותרה פתוחה אדם שגדל במשפחה נרמטכית, שוכה לחינוך הטוב ביותר, שהתמנה כהרווארד כשחבריו עדיין למדו בתיכון, מצד שני, לפרופסור באוניברסיטת ברקלי – מה גורם לו לעזוב הכול, להתנתק ממשפחתו, לגור באמצע שומקום ולשגר מעטפות נפץ קטלניות?

"פרויד יגיד לך שהיה אירוע טראומטי בילדות שגרם להפרעה להתפרץ כעבור שנים, אבל לא היה שום אירוע עכשווי שיכול להסביר את השינוי הרדימטי בחתנהגות של קצ'ינסקי", אמר פרופ' יעקב רופא. "לפסיכואנליזה ולתיאורית פסיכולוגית אחרות אין שום הסבר מתקבל על הדעת למקרה של היונבומבר, או לכל מקרי הסכיזופרניה, כיוון שאין ביכולתן להתמודד עם העובדה שלרוב הסכיזופרנים יש גנטיקה של המחלה ונוקים משמעותיים במוח. מצד שני, הגישה הביולוגית, שמובלת על ידי פסיכיאטרים ורופאים הדוים שולטת בכיפה, יוצאת מהנחה שכל הסכיזופרנים ללא יוצא מהכלל סובלים מנזקים מוחיים – וגם זה לא נכון. אין כל ראיה לכך שקצ'ינסקי סבל מפגם כלשהו מאוחר. שני חוקרים אנונים בשנת 2000 שהיונבומבר סבל מפגיעה באונה המצחית, אבל הם הגיעו למסקנה הזאת על לא סנוך בדיקה מוחית, אלא בגלל סירובו להודות שהוא סובל ממוחלת נפש גם כשריחף מעליו עונש מוות. וזה הסבר חסר כל בסיס.

"אז למה היונבומבר עשה את זה? מה יצא לו מזה? למה לו לעזוב את האוניברסיטה שקידמה אותו? הפסיכיאטרים באים עם הסיסמאות שלהם כשאין להם מה להגיד, והם חסנים מביקורת בעודת התענה שהמוח הוא מורכב מאוד

ואנחנו לא יכולים להבין הכול". אני שואל אותם: מרוע היונבומבר והמתמטיקאי הסכיזופרן ג'ון נאש (המוכר מהספר "נפלאות הדבונה" הסרט שנעשה בעקבותיו – י"א) פיתחו סימפטומים ורפסי התנהגות שונים לגמדי זה מזה? הרי שניהם הגיעו מרקע דומה, שניהם בעלי אייקון גבוה, שניהם גאונים במתמטיקה ושניהם סבלו מאוד חברתית – אז למה אחד רוצח סדרתי ואחר לא? אם הכול טמון במוח, למה לפעמים טיפול פסיכואנליטי או טיפול קוגניטיבי יעילים להפרעות האלה? מרוע כשבתוך את מוחם של אנורקסים לא מצאי גורם ביולוגי מוכהק שאחראי למחלה? ולמה יש רוב מוחלט של נשים ברוב הפרעות הנפש? יש התעלמות גורפת מהממצאים האלה. לא רק פרויד, גם המדענים שבאו אחריו עוצמים עיניים ורואים רק את מה שתרמו ברל"ת אמותיהם'.

בשנת 2010 העלה רופא את התיאוריה שלו, שמתנגחת בפסיכואנליזה ובעולם הפסיכיאטריה: לשיטתו, האדם בוחר בהפרעת הנפש שלו, כאשר היא משרתת אותו על פי שיקולי עלות ותועלת. בכתב יד לספר חדש – שנמחה על פני 325 עמודים באנגלית ועדיין מחפש בית – נעזר פרופ' רופא היונבומבר, בג'ון נאש ואפילו במדריכי ואנוני כדי להראות שרק התיאוריה הפסיכוביאורית מבית מדרשו יכולה לחבר בין כל הקצוות שהתירו אחריוק התיאוריות השונות. פרופ' ישראל אמן כבר צירף מכתב המלצה להוצאת הספרים של אוניברסיטת קולומביה: "התיאוריה של רופא, מהפכנית ככל שתישמע, מתאמת את עצמה יפה למסגרת העבודה של כלכלה, תורת המשחקים ואבולוציה", כתב שם וזכה הנובל.

אתה למעשה טוען שההקרה בהפרעה נפשית מוצא בה סוג של פתרון למצב בחלי נכבד.

"נכון. למרות שאני סבור שפרויד טעה בהרבה מאוד מישורים, אני מסכים לטענה הראשונית שלו בעניין ההרחקה. בהתחלה פרויד טען שהרחקה היא תהליך מודע ורצוני של היסח דעת, ורק אחר כך הוא לקח אותה למקום אחר. אני חוזר לרעיון המקורי שלו ואומר: הרחקה היא בדיוק כזו – מנגנון התמודדות היסחי. אני במצב רע בחיי, הרוצה להסיח את דעתי מהצרות שלי. בדיכאון רגיל שעוצמתו נמוכה, אני יכול ללכת לחברים, לבלות. אבל כשהדיכאון מוגבר, והקשב שלי מוגבל על ידי מחשבות קשות, אני חייב משהו אחר – זה לפתח שיגעון. השיגעון כבר יסיח את דעתי מהמצב. פרויד אומר שהרחקה גורמת לשיגעון, ואני אומר – להפך, שיגעון גורם להרחקה".

נביא הזעם של המכוונות

כבר כמעט שני עשורים שיעקב רופא – פרופסור מהחוג המשובל למדעי החברה באוניברסיטת בר־אילן, ובעבר ראש החוג – מקפיד לערער את יסודות הפסיכולוגיה והפסיכיאטרייה. שתי אלה, הוא אומר, עומדות הדום מול שוקת שבורה. בשנת 2008, במאמר בכתביהעת Review of General Psychology, הוא עקר סופית את אבן הפינה במשנתו של פרויד: ההרחקה, אותה רחיסה של ויכרונות מאיימים הרחק מהתודעה. על כך זכה לתגובות גלחבות מהקולגות מעבר לים – ולדממה בארץ הקודש. אגב, את ההרחקה הפרוידיאנית טרחו מאז לחשוט עוד רבים וטובים.

אנחנו יושבים במשרד החדש שהוקצה לו באוניברסיטת בר־אילן. רופא (74), נשוי ואב לשלושה, הוא כבר פנסיונר אבל ממשיך ללמד ולחקור. מפעם לפעם הוא שולף מאמרים שכתב – חלקם פורסמו במגזינים יוקרתיים, חלקם ביוקרתיים פחות. רופא מודה בכך בריש גלי, ויש לו גם

שימוש מופרז

גורם לנזקים

אדירים. תרופות

פסיכיאטריות

צירף המלצה. פרופ' אומן

"כשמטפל בא ואומר 'אני אעשה לך היפנוזה', הוא עובד כמו שאמאן: הוא מנקה את ה'דיבור', את האמונה ההונאתית. לכן הרבה פסיכואנליטיקאים שמים סביבם ספרים, משווים לעצמם חזות של פרויד, עושים את כל ה'טקס'. אם מישהו פיתח אמונה הונאתית ששד שולט עליו, רק אדם שנחשב אוטוריטה בתחום יצליח להרוג את השד עבורו"

הסבר מנומק: "אני נכנס לנעלי עודך וז'רגל, שבא איהו משגעו ואומר לו 'כולם טועים'. ההלטת לפרסם מאמר כזה היא לקחת סיכון, כי אם זה לא נכון – אתה עושה מהז'רגל שלך צחוק. ככה זה, הכלבים נבוחים והשיירה עוברת". על צג המחשב מראה לי רופא את האתר החדש שהוא מריץ בימים אלה, ובו מובאים הפרסומים שלו, עקרונות התיאוריה הפסיכוביאורית, הדפעותיו בתוכניות כמו "לונדון וקרישנבאום", "המקצוענים" עם שירה פליקס ועוד. באותה בימה הוא גם מתעתד להעלות קורס מקוון שילמד את קורו משנתו, המקווח להגיע ל־TED. למה לא להעביר את הקורס הזה בין כותלי מוסדות אקדמיים? כי המערכת עדיין לא מוכנה לקבל מהפכה קיצונית כזאת", הוא מסביר.
אנחנו יושבים במשרד החדש שהוקצה לו באוניברסיטת בר־אילן. רופא (74), נשוי ואב לשלושה, הוא כבר פנסיונר אבל ממשיך ללמד ולחקור. מפעם לפעם הוא שולף מאמרים שכתב – חלקם פורסמו במגזינים יוקרתיים, חלקם ביוקרתיים פחות. רופא מודה בכך בריש גלי, ויש לו גם

"התיאוריה הפסיכוביאורית יכולה לפתור את כל הבעיות. היא באה לעשות סינתזה של כל הממצאים. באחד המאמרים שלי הראיתי שכל שיטות הטיפול הקיימות בהפרעות מוסברות רק על ידי התיאוריה שלי, לא על ידי השיטה הביהביוריסטית או הפסיכואנליזה. עכשיו גידרו שאני מנגלמן, אבל להמפכות לוקח זמן". כדי להסביר את יסודות המהפכה הרעיונית שזורע רופא, הוא מחזיר אותי לזרועות היונבומבר, שמשמש מקרה מפתח להבנת התיאוריה הפסיכוביאורית. "בואי נבין מה עשו התיאוריות הקודמות לגבי סכיזופרניה: הן לקחו מקרים שבהם ידועים ליקויים במוח, והשליכו על מקרים שאין בהם עדויות לליקויים כאלה. אני אומר, בואו נעבוד הפוך. ניקח מקרים ללא פגיעה מוחית, ונלמד מהם על סכיזופרנים טיפוסיים שיש להם ליקויים. אצל קצ'ינסקי, כאומר, אין כל עדות לפגיעה מוחית. מה שכן, מעולם לא היו לו חברים. אבא שלו הקפיצה אותו כיתות, לא הומינה ילדים הביתה, הבן שלה תמיד היה אאוטסיידר שלא פיתח מיומנויות חברתיות. בגיל 16 הוא למד באוניברסיטה, מיומנויות חברתיות.

סרט שנועד להאדיר את הגישה הרפואית. ראסל קרואו ב"נפלאות התבונה"

הצעיר ביותר מבין הסטודנטים, ילד קטן, בודד ומסכן. זה לא השתנה כשהוא הפך למרצה ולפרופסור בגיל צעיר. הוא חוזר הביתה – ואין לו חברים ובטח לא חברה. הוא מדוכא, הוא מגדיר את עצמו ככישלון. ואיך הוא יוצא מכישלון?"
בודד לחיות רוצח סדרתי?
"דגע. יונבומבר בחר לו משימה שאפתנית ביותר: הוא אמר לעצמו 'אני הולך לשנות את החברה האנושית התעשייתית המושחתת, אני מלך העולם'. כראי לקראת את כל מה שנכתב עליו במהלך השנים. הוא הפך להיות נביא בעיני עצמו, הוא ניפה את האגו שלו. כך הוא הסיח את דעתו מהדיכאון הקשה. יש בשיגעון פתרון מאוד רציונלי לבדיה של אדם כזה, כי מלבד היסח דעת, השיגעון מקל גם את מצב הלחץ הספציפי שלו. למרות ההישגים האקדמיים המרשימים שלו, היונבומבר היה אדם בודד ואימלל, שהאשים את עצמו במצב שאליו הגיע – ואת זה לא אני אומר, כך טוענים גם הרבה חוקרים שניתחו את המקרה הזה. הדלויות (מחשבות שוא) על תיקון החברה התעשייתית באמצעים אלימים נועדה להשיג שליטה על מצב הלחץ, כלומר לרומם את הדימיו העצמי. הוא יכול היה לבחור בשיגעונות אחרים, אבל הוא בחר באופן אינאואיטיבי תת־הכרתי דווקא את השיגעון המתוד של, כיוון שהו ניפה לו את האגו, וכך הוא סילק מעצמו את הדיכאון הקשה שחווה. הוא גם קיבל סיקור תקשורתי רחבי־היקף במשך שנים רבות עד שנתפס. לרלוויה שעוסקת דווקא בחברה התעשייתית הוא הגיע בעקבות כתביו של הפילוסוף הצרפתי ז'ק אילוז. את ספרו של אילוז 'החברה הטכנולוגית' הוא קרא שש פעמים. כלומר, יש בסיס לבחירה הזאת.

"אני טוען שהמדודלים הרפואיים לא מסבירים את המונח הגדול של הסימפטומים אצל סכיזופרנים. הגישות האלה לא יכולות להסביר מרוע טר קצ'ינסקי הפך לרוצח סדרתי וג'ון נאש לא, וגם אינן מנמקות את ההתנהגויות המורחות של נאש. כשהומינו אותו לעמוד בראש המחלקה למתמטיקה באוניברסיטת שיקגו, הוא ענה שהוא לא יכול, כייון שהוא התמנה לקיסר אנטרסקיטה. למה? מרוע נאש אמר שהוא כף רגלו השמאלי של אלוקים? מרוע היה צריך לגרש אותו בכוח משיוויין, אחרי שטען שהוא פליט השלום? יש עשרות דוגמאות שלא ניתנות להסבר על ידי התיאוריה הביולוגית".

לנפץ את האמא היהודייה

גם כלפי הסרט "נפלאות התבונה" יש לרופא טענות: "הסרט שנעשה על סיפורו של נאש נועד כולו להאדיר את הגישה הרפואית, האומרת שההיות שלו נגרמו מפגם במוח. זה פשוט לא נכון. אני מנחה אותן בספר שלי ומוראה שהשיגעון של נאש הוא מלאת מחשבת של טיפול במצב הקשה שהוא היה נתון בו. ניתוח המקרים האלו ואחרים

צילום: יונתן זורבל - פלאש 90

השיגעון כמלאכת מחשבת. ג'ון נאש

אימת אנשי האקדמיה במשך 17 שנה. מעצר היונבומבר

שבהם לא נתגלה ליקוי מוחי, מראה שהסכיזופרניה ניתנת להסבר פשוט יותר על ידי המונח לחץ. לאנשים האלה חסרו מיומנויות התמודדות ומיומנויות חברתיות בפרט, והם סבלו מדימוי עצמי נמוך ביותר".
איך אתה מסביר את החלטתו של היונבומבר לא לטעון לאי שפיות, למרות הסיכוי לחקלה משמעותית בעונש?
"גם זה נבע ממצב הלחץ הייחודי שאליו הוא נקלע, ושהגיע אותו מלכתחילה לפתח את הדלוויה. כשקצ'ינסקי נתפס הוא לא יכול היה להודות שהוא חולה, כי זה היה מחוק עוד יותר את הרגשת הכישלון בחייו. מבחינתו, מוטב היה שייגוד עליו עונש מוות ובלבר שלא לחזור לאותה נקודת מוצא שהגיעה אותו לפתח סכיזופרניה. אילו הודה במחלה, הוא היה מגיע לרמה קיצונית של דיכאון, וקרוב לוודאי גם להתאבדות".
מקרה מרתק אחר שרופא מתייחס אליו הוא סיפורו של מיטטר איקס, שהופיע במגזין של פסיכולוגיה תחת הכותרת: "הסכיזופרן שאינו ניתן לשמש מרצה באוניברסיטה". תורדה שהחזרת
<

צילום: נטו אימזס

צילום: אי.י.פ.

< לי את חייו", הוא כתב לפסיכואנליטיקאי שלו, עשרים שנה אחרי שהטיפול הושלם. אם המקרה של מיסטר איקס נבע מליקוי מוחי, לכאורה הטיפולים התרופתיים הם שהיו אמורים להועיל, ולא הפסיכואנליזה. הסיפור הזה מאתגר כמובן את משנתם של הפסיכיאטרים, ומשמח לכב פסיכואנליטיקאים, שהנגינם על מקרים מעין אלה. "הבעיה היא שאותם חוקרים מתעלמים מעובדות אחרות, שמעיבות על תקפות התיאוריה הפסיכואנליטית", נזעק רופא החרוס את החגיגה. "הם מתעלמים למשל מאינספור מחקרים שמוכיחים את קיומו של מנגנון ההדחקה – אותו מנגנון שמהווה את עמוד התווך של התיאוריה הזאת לפי פרויד עצמו. הם שוכחים גם את נחיתותו של הטיפול הפסיכואנליטי בניירוחות, את הקשר החזק בין סכיזופרניה לבין תורשה ונזקים מוחיים, ואת העובדה הנוראית שהטיפול הפסיכואנליטי מגביר את שיעורי ההתאבדות בקרב סכיזופרנים".

איך אפשר בכל זאת להסביר את הנזקה של מיסטר איקס? גם כאן טוען רופא לבחירה רציונלית מצד בעל ההפרעה. "מיסטר איקס היה בקשר חזק עם הוריו, במיוחד עם אמא שלו. הוא חשב שלמרות נישואיו לגויה, אמו תעריך אותו ותקבל אותו בעקבות ההישגים האקדמיים שלו. כשזה לא קרה, הוא התמוטט נפשית. הפגיעה באנו הייתה כל כך קשה, שהוא נזקק למנגנון ההתמודדות שנקרא סכיזופרניה. המטפל הפסיכואנליטי הביא לסילוק גורם הלחץ, בכך שנקט כל דרך על מנת להרוס את הדימוי החיובי של האם. הוא גילה למשל שהיא צריכה את ידו של הפצינט כשהיה בן 5, כיוון שלקח ללא רשות צעצוע מחנות. המטפל עימת את מיסטר איקס עם האירוע הזה, והבליט את הדמות המפלצתית של האם. הטיפול הצליח לא בגלל הסרת ההדחקה, כפי שגורסת התיאוריה הפסיכואנליטית, אלא בגלל הרס רמות האם – כלומר, סילוק גורם הלחץ שהביא להתפתחות הסכיזופרניה".

מבגין ועד אסי דיין

על פי התיאוריה הפסיכוביאורית, אנשים בודדים בשגעון כאשר הם נמצאים בריכאון כבד, במצב לחץ בלתי נסבל. כך במקרה של קצי'נסקי, ש נאש או של צ'ארלס קולן – אח בית חולים שלאורך עשרים שנה הרג עשרות מטופלים בהזרקת מינונים קטלניים של תרופות, לאחר שניסה תשע פעמים להתאבד. אפשרויות הבחירה שניצבות בפני האדם הסובל ממצמצמות ביותר, וכל מה שיבחר יהיה רע. על שכן מרכא למיר מראה לי רופא ריאגנימה, שבה מתוך קשר המילים "מצוקה נפשית" נודים חצי האפשרויות: הוא יכול להישאר בריכאון המכביר על נפשו ("כמו שקרה לבגין"), הוא עלול לנקוט באלימות, להתאבד חלילה ("דורו טופל למשיל"), להשתמש בחומרים ממכרים ("אסי דיין"), או לפתח שיגעון. הריכאון עצמו, אליבא דרופא, אינו בחירה. נסיבות חיים, תורשה, ליקויים מוחיים שאינם מאפשרים יצירת קשרים חברתיים – כל אלה מביאים למצב הקשה. אבל ההפרעה עצמה היא כן בגדר בחירה. בניגוד גמור לפרויד, שדיבר על תתימודע ורדן ששולט באדם ומכתיב לו דפוסי התנהגות, רופא מקפיד ליציר את המטופל כרציונליסט בן חורין שאחראי למעשיו שלו.

כדי להסביר איך בוחד האדם את מחלת הנפש שלו, חובר רופא לפסיכולוגיה כלכלית. "כשאת הולכת לשוק, איך את בוחרת בושם או מלפפונים? למא את בוחרת דווקא סוג כזה או אחר? לפי התנהגויות צרכניות מקובלות. שולשה דברים מנחים אותך. הראשון הוא הצורך – האם אני צריכה את המוצר, כלומר האם חסרים לי מלפפונים: השני הוא הומינות – אפיקי האינפורמציה שחושפים בפניך דווקא סוג מסוים של מוצרים. זו יכולה להיות המשפחה שהמליצה, או חברים, או פרסומט בטלוויזיה; והשלישי הוא המחיר, כי אם המוצר יקר מאוד, את לא תקני אותו. "אני אומר שגם שיגעון הוא מוצר כלכלי. יש לי ריכאון, יש לי סטרס, אני צריך להתמודד עם הבעיות האלה, או אני אבחר על סמך הקריטריונים שצינתי. אם אני חויל במלחמה ואני פחדר למות, אני לא אתאם הפרעה של אנורקסיה, כי זה לא יעזור לי. אבל אני יודע שאם אפתח שיתוק ביד, מה שנקרא 'הפרעת המרה', זה יאפשר לי להיות לא כשיר ולהשתחרר. הרבה חיילים במלחמת העולם הראשונה פיתחו את ההפרעה הזו, כי היא הייתה כרטיס יציאה ממלחמה".

כמו בכל התנהגות צרכנית, גם כאן מעורבים שיקולי עלות ותועלת. מה שביאי אותנו לשאלת חלקן הגבוה של נשים בעוגת הפרעות הנפש לעומת

התיאוריה שלו על תתימודע ששולט באדם, לא רלוונטית. פרויד

פרויד, מייסד הפסיכואנליזה

פרויד, מייסד הפסיכואנליזה

פרויד, מייסד הפסיכואנליזה

גברים – למעט כמה הפרעות בודדות, כמו טורדנות כפייתית. לדברי רופא, בגלל החלוקה התרבותית והלגטימציה החברתית, הפרעות שיכולות לפגוע ביכולת העבודה ייבחרו פחות על ידי גברים. "על אותו משקל אפשר להבין למה בקיבוצים הייתה בתקופה מסוימת עלייה תלולה בשכיחות אנורקסיה ובולמיה: כי ההתנהגויות היו זמניות. גם העלייה הגדולה בהפרעות האלה בעולם המערבי היא בגלל הומינות. הטלוויזיה, שהראתה מודל יופי רזה באופן קיצוני, היא שהעלתה את האנורקסיה למודעות של הנשים, זה לא שפגם מוחי התפרץ פתאום. בקיבוץ יש לחץ גדול להיות בחברה, ואנורקסיה לא תפריע לך כך. אנורפויה (פחד ממקומות ציבוריים) לעומת זאת לא כדאית לך מבחינת עלות ותועלת".

ההיפנוזה כסולם

אל דגלה של התיאוריה הפסיכוביאורית נקרא גם ויליאם לאונרד – משורר, מחזאי ופרופסור לספרות באוניברסיטת ויסקונסין שבארצ"ב. בשנת 1928 התאבדה אשתו של לאונרד, ועשרה ימים לאחר הלווייתה יצא הפרופסור לטייל עם חברו כדי להתאושש. בעודו צופה בנוף, רכבת משא שנראתה מרחוק הכניסה את לאונרד להתקף פאניקה קשה וחסר הסבר. על אף שחברו הסביר לו שוב ושוב שהרכבת רחוקה ממנו, לא הפסיק לאונרד לטעון שהיא מאיימת לדרוס אותו. רועד הוא הובא לבית חוריי, שם הוריע נחיצות: אבא, אמא, אני רואה את הסוף, אני מניח שאני הולך למות. הוא עלה על מיטתו, ומשקם – הסתגר בבית חוריו ופיתח אגורפויה. בכל פעם שתרחק מבתית, החל להרגיש חולשה שוב על עקבותיו כשהוא אחוז אמוק. כשהואניברסיטה הודיעה אותו שיפטר אם לא יתייצב לעבודתו, מצא לאונרד וידיה בקרת הקמפוס ומשם יצא ללמד.

אחרי למעלה מעשור של חדרה, עבר לאונרד ההיפנוזה שהעלתה כי בגיל שנתיים הוא כמעט נרדס בידי רכבת. לחסידי הגישה הפריורידיאנית היה ברור כי ההפרעה במקרה הזה נובעת מויכרדן לירות שוהודק, וכעת הצף את התודעה. רופא לא קונה את הניתוח, משתי סיבות ראשית, אמו של לאונרד סיפרה שהוכיחה לו את המקרה שוב ושוב, ולא ייתכן ששכח אותו. שנית, בנאמרו משנת 2008 הראה

"יש לסגור לאלתר את בתי החולים לחולי נפש, ולשחרר את 'החולים' מידי הרופאים, שרק גורמים נזקים בלתי הפיכים לאנשים אומללים. במקומם יש להקים הוסטלים וכפרים טיפוליים, ולהכשיר ומדריכים שיתנו פסיכולוגים

רופא שרוב האנשים זוכרים את הטראומות בחייהם, וכאמור הודיר את ההדחקה הפריורידיאנית מהשולחן. "לאונרד קרא את כל הכתבים של פרויד, והכיר היטב את שיטת הטיפול המבוססת עליהם. מה יוצא לו מההפרעה? קודם כול, היא מודידה את רמת הריכאון הקשה שלו. עד גיל 36 לאונרד נסע ברכבת. אם היה לו פחד כזה, הוא היה מונע ממנו לעלות על רכבת עוד קודם. אני אומר שמדובר באדם מתוחכם מאוד, שמבצע תהליך של הונאה עצמית כשהוא מפתח התנהגות כזו. קודם התקף הפאניקה הוא האשים את עצמו במות אשתו, ועכשיו הוא קורבן. הוא אומר להודיו 'איה מסכן אני, אני במצב קריטי'. זו עסקת חליפין מצוינת: הוא צמצם את הריכאון שלו גם כלפי עצמו, והפך את עצמו לקורבן של תתייהכרה, בהתאם לתפיסה של פרויד".

מי יבול אם כך לטפל במקרה כמו של? "רק פסיכואנליטיקאי. כשטטפל בא ואומר לו 'אני אעשה לך היפנוזה', הוא עובר כמו שאמאנו: מנקמה את הדיבוק, את האמונה ההונאתית. לכן הרבה פסיכואנליטיקאים שמים סכינים בפנים, משווים לעצמם חוות של פרויד, עושים את כל ה'טקס', כי צריך לשבור את האמונה ההונאתית.

"כדי להבין איזו שיטת טיפול עזרת במקרה מסוים, אני חייב לדעת מה גרם למצב. אם מישוה פיתח אמונה הונאתית ששר שולט עליו, רק אדם שנחשב אוטוריטה בתחום יצליח 'להרוג את השד' עכורו באמצעות הטקס. מכיוון שיש לו הילה גדולה מאוד, המטופל יישמע לו – בין אם זה רופא אילי, פסיכולוג או כדור פלצבון". טקס כזה הותרחש בקליניקה של קרל גוסטב יונג

"כל שיטות הטיפול מוסברות לפי התיאוריה שלי". רופא

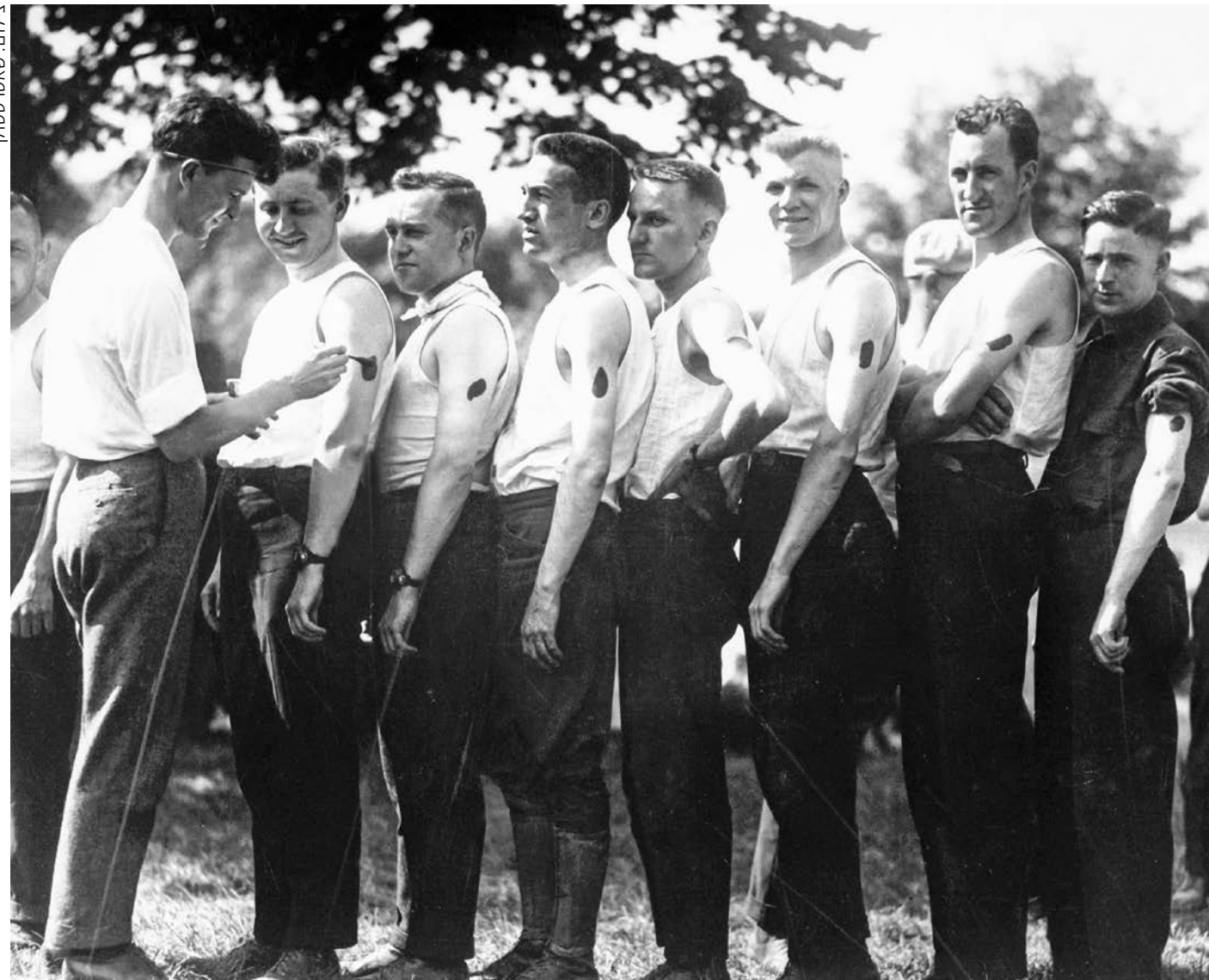
יחזקאל שאלה, מייסד הפסיכואנליזה

יחזקאל שאלה, מייסד הפסיכואנליזה

בשנת 1963, כאשר הגיעה לשם אישה שבמשך 17 שנה סבלה מכאב ושיתוק כרגל אחת. יונג רצה להפנט אותה, ועוד לפני שהספיק להפעיל מניפולציה היא נכנסה מיד למצב היפנוטי. במשך חצי שעה דיברה ללא הרף, מתעלמת מניסיונותיו של יונג להעיר אותה. כשסיימה, קמה על רגליה החלה לצעוד בקלילות. "ראו מה כוחה של היפנוזה", הכריז יונג בפני תלמידיו, אבל הורה בפני עצמו ש"אין לי שמץ של מושג מה היה שם". פרויפ' רופא מרגיש שהוא דווקא יודע את התשובה לפלא: "האישה הזאת צלעה וחופשה סולם כדי לרדת מהעץ הגבוה. היא רצתה להיפטר מההתנהגות הזאת, אז היא מוצאה הודמנות – יונג הגדול ריפא אות'. גם כאן אנחנו עדים לכך שלאנשים יש תהליכי הונאה עצמית, והם אלה שגורמים לתתייהכרה לשלוט בהם. אני אומר: אל תהפוך את בני האדם למסכנים ולעלובי נפש שמישוה השתלט עליהם. בני אדם הם בני חורין ואינטליגנטים, הם בוחרים את ההתנהגויות שלהם".

תחושות בטן במקום קריטריונים

השקט ששורר בסביבה בזמן חופשת הסמסטר מופר מפעם לפעם במכות שמנוניותות כפות ידיו של רופא על השולחן. רובן מופנות לקהילת הפסיכיאטרים, שלדירו אחראית למתן תרופות שלא יועילו למטופלים, ואף יגרמו להם נזקים קשים. "עשרות מחקרים ומאמרים שסקרתי – ויכול כל אדם לחפש אותם ברשת – מראים שהתרופות גורמות לכך שתוחלת החיים מתקצרת, המוח מתכווץ". מחלות לב וסוכרת מתפתחות, והסכיזו לאלצהיימר עולה.

יחזקאל שאלה, מייסד הפסיכואנליזה

יחזקאל שאלה, מייסד הפסיכואנליזה

יחזקאל שאלה, מייסד הפסיכואנליזה

בתיאוריה הפסיכוביאורית, וכותרתו "איזו תיאוריה בת' תוקף יותר, ה־DSM או תיאוריית הבחירה הרציונלית בניירוחה?" "לא ב־דורנל מוביל", מסביר שוב רופא, "אבל אחרים לא רצו לפרסם כיוון שאמרו 'אתה יוצא נגד ה־DSM? איך אתה עושה דבר כזה?'. ואני אומר: מה זה משנה נגד מי אני יוצא? צריך לבחון את העובדות". לפי רופא, ישנם חמישה קריטריונים שאם כולם מתקיימים אפשר להכניס את המטופל לקטגוריית "משוגע". הראשון הוא שההתנהגות יוצרת נטל כבד על התפקוד היומיומי ועל הקשב ("אם אדם סובל מהפרעת אכילה או מסכיזופרניה, הן משבשות את החיים שלך"); השני – הופעת הסימפטומים היא פתגטנית ואין גורם שקשור מופרז כפי שנעשה בבתי החולים גורם נזקים אירורים, ואילו שיעורי ההחלמה שואפים לאפס. אני אומר לך שהפסיכיאטרים הגיעו למלוכה לא בזכות, אלא כי אין מולם מישוה אחד שיכול לאתגר אותם". את השתלטות הגישה המוצאת בסיס פיזיולוגי לכל הפרעות הנפש אפשר היה לראות בשינויים שנערכו לאורך המהדורות של ה־DSM, "התנ"ך של הפסיכיאטרייה". במהדורה השלישית של ספר האבחנות הפסיכיאטריות האמריקני "הורדח" פרויד, רובות מההפרעות נכנסו תחת קורת גג אחת של הפרעות פסיכיאטריות, שניתן לשים את האצבע על הפיזיולוגיה שלהן. רופא יודע לומר מי אשם במהלך הזה. "באו אנשי ה־DSM ושמנו אנורקסיה, ריבוי אישיות, פאניקה ובולמיה תחת כותרת אחת. למה אתם מאגרים את כל אלה יחד? יש לכם קריטריונים אמפיריים? גם הפסיכואנליטיקאים לא יכלו לתת שום קריטריונים אמפיריים, רק אמרו 'נוריסטים מרחיקים', אז הספר מצא הודמנות לסלק את הרעיון הזה כי הוא כבר לא קביל. תבנינו, רוב האנשים שיושבים בוועדה הם פסיכיאטרים רופאים, עובדי חברות תרופות שבניגוד לטענותיהם חוקרים מזהות ניטרליים, וזאת הפינסה שלהם". זו כבר קונספירציה. יש לך הוכחות?

"דאי, ואני מצטט אותן. אני רוצה לדעת איך פסיכיאטרים שנשלחים לקבוע אם אדם שפוי או לא שפוי, מקבלים החלטה כזאת. על סמך מה? על סמך תחושת הבטן שלהם? תביאו קריטריונים אמפיריים". הוא עצמו מביא כאלה. השנה פרסם מאמר נוסף שדן

לתגובות: dyokan@makorrishon.co.il